

- Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування. Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу.

Досвід розвинених країн демонструє, що основною передумовою успішного розвитку громад є об'єднання територій та ресурсів. Лише об'єднання громад дозволить громадянам України найефективніше отримати більше ресурсів та повноважень із розпорядження та розвитку своєї громади, своєї землі. Відтак, жителі об'єднаної громади, від центру громади до найвіддаленішого села, зможуть самостійно вирішувати нагальні питання, які стосуються благоустрою території, планування розвитку та утримання місцевої інфраструктури й об'єктів комунальної власності і питання медицини та освіти.

Література:

1. Загальна інформація. Львівська область. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/areas/0322>

2. Навіщо децентралізація? [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/about>

3. Розпорядження «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Львівської області» від 12 червня 2020 р. № 718-р., Київ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-lvivskoyi-oblasti-718-120620>

4. Розпорядження «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Львівської області» від 27 травня 2020 р. № 624-р, Київ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-perspektivnogo-planu-formuvannya-teritorij-gromad-lvivskoyi-oblasti-i270520-624>

5. Реформа децентралізації. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СИСТЕМУ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

Кулікова Є. О., викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку

Одеський національний економічний університет

Масштаб пенсійної системи визначається страховими внесками та страховими виплатами. Основою страхових внесків є чисельність працюючих, тобто чисельність застрахованих осіб, які сплачують страхові внески. Для пенсійної системи особа народжується тільки тоді, коли вона починає сплачувати страхові внески та заробляти собі страховий стаж.

Ці категорії громадян входять в економічно активне населення (рис. 1).

Зрушення в чисельності економічно активного населення безпосередньо залежить обсяг доходів ПФУ. Поступовий спад чисельності економічно-активного населення спостерігався в усі роки. В 2009 році відбулося незначне зменшення їх чисельності, що зумовило збільшення надходжень до ПФУ з

Державного бюджету на 17% порівняно з 2008 роком та зменшення власних надходжень. Починаючи з 2011 року відбувається збільшення економічно активного населення чим зумовлює збільшення власних надходжень ПФУ.

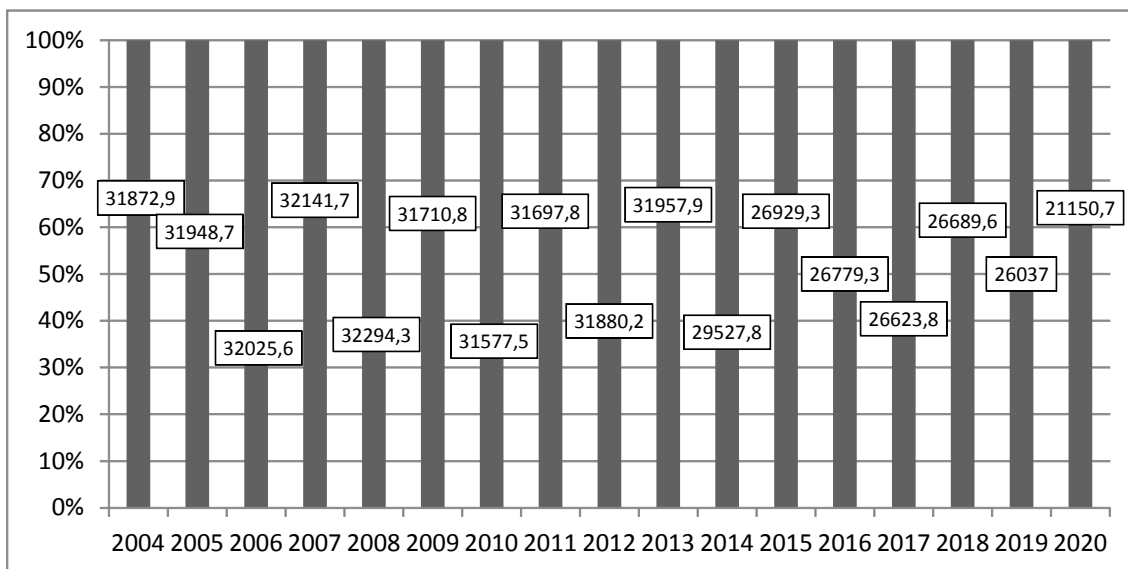

Рис.1 Динаміка чисельності економічно активного населення
Джерело: складено автором за даними [1]

Крім збільшення економічно активного населення причиною збільшення власних надходжень є введення єдиного соціального внеску зі ставкою 34,7%% (рис. 2).

Збільшення економічно активного населення разом зі збільшення власних доходів ПФУ відбувається до 2013 року. У 2015 р. ставка ЄСВ становила 34,7% фонду оплати праці (ФОП), частка ЄСВ на пенсійне страхування 89,39%. У 2016 р. розмір ЄСВ знизився до 22%, а частка ЄСВ на пенсійне страхування – до 79,65%. Через зменшення ставки ЄСВ та економічно активного населення в 2016 році спостерігається зниження надходжень ЄСВ на 41%. Але у 2017 р. власні надходження зросли на 31,9 млрд. грн. у порівнянні з 2016 р. Також з кожним роком відбувається збільшення доходів ПФУ за рахунок дотацій з Державного бюджету України. Згадані дотації здебільшого, покриваються дефіцит ПФУ, а їх збільшення вказує на збільшення даного дефіциту, що є негативним фактором.

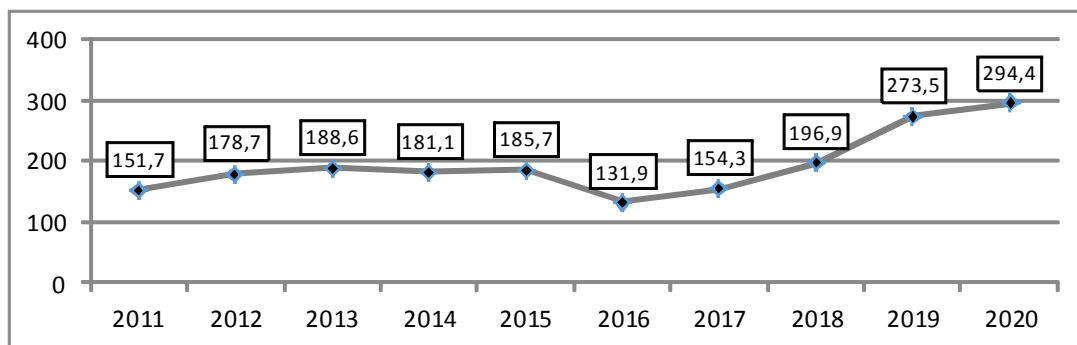

Рис. 2 Динаміка надходжень ЄСВ до Пенсійного фонду України за період 2011-2020 рр., млрд. грн.
Джерело: складено автором за даними [1]

Особливо глибоке падіння рівня економічної активності спостерігалось у 2014 р. порівняно з 2013 р. – з 64,9 % до 62,4 %, що було пов'язане з початком військового конфлікту, втратою частини території та загальним економічним спадом. До причин зменшення економічно активного населення можна віднести безробіття, наявність неформальної зайнятості та збільшення міграційних процесів.

Ситуація з кількістю вибулих осіб виглядає неодноманітно. Нинішня методика підрахунку результатів міграційних процесів не передбачає підрахунку кількості українців, які виїхали закордон працювати або не повернулись в Україну за іншими причинами. Тому оприлюднена офіційна статистична інформація не відображає реальної картини. До міграційних рухів відносяться не тільки виїзд за кордон на постійне проживання, сюди відносяться особи, які працюють на іноземних суднах (моряки та інший персонал), на іноземних рейсових літаках (пілоти, стюардеси). Також враховуються особи, які працюють за робочими візами, які від'їжджають на певний строк та відраховують пенсійні внески у страхові фонди зарубіжних країн.

Міграційні процеси безпосередню впливають на функціонування системи пенсійного страхування. За даними Державної служби статистики статистика міграційних процесів проілюстрована кількістю випадків вибуття та прибуття населення за весь рік, а також показаний міграційний приріст.

Нарощення міграційних процесів ставлять питання щодо економічних наслідків для Пенсійного фонду України та визначенні розміру недоотриманих доходів до ПФУ. Зауважимо, що трудові мігранти не тільки створюють додану вартість, працюючи на кордоном, але й відраховують внески до відповідних пенсійних систем. Повертаючись на батьківщину вони претендують на пенсійне забезпечення, у створенні якого не приймали участі, та не мають на нього права (недостатній пенсійний стаж) згідно діючого законодавства. Але такі мігранти можуть звернутися за соціальною державною допомогою для людей, які не набрали стажу. Також люди можуть **звернутися по допомогу як малозабезпечені**, тобто у будь-якому випадку трудові мігранти, які повернулися на батьківщину, можуть отримувати так звані «соціальні пенсії» з державного бюджету через пенсійний фонд. Така ситуація створює нерівні умови для соціально незахищених осіб та порушує принцип соціальної справедливості. Спрогнозуємо втрати пенсійного фонду при врахуванні можливих надходжень від мігрантів.

Припустимо, що мігранти б працювали на території України та отримували за песимістичним сценарієм мінімальну заробітну плату. Для розрахунку розміру недоотримання доходів від міграційних процесів нами пропонується наступна формула:

$$УВ_{нв}^e = СВ * ЗПм * Чі \quad (1)$$

де $УВ_{нв}^e$ - розмір недоотриманих доходів до Пенсійного фонду України, млн. грн.;

СВ – ставка страхового внеску до ПФУ, %;

ЗПм – мінімальна заробітна плата, грн;

Чі – чисельність мігрантів, млн. осіб.

Так, за 2020 р. ПФУ не доотримав потенційних пенсійних внесків 56227,24 млн. грн.

Аналіз розміру недоотримання доходів до Пенсійного фонду внаслідок міграційних процесів за песимістичним сценарієм за період 2004-2020 рр. демонструє тенденцію зростання потенційних втрат ПФУ (рис. 3).

Цьому сприяє збільшення мінімальної заробітної плати з року в рік. Слід також враховувати зміну ставки внесків до ПФУ. Так, внаслідок зменшення ставки ЄСВ в 2016 році відбувається зменшення розмірів недоотриманих страхових внесків до ПФУ. Періоди 2017-2020 рр. відмічаються зростанням розмірів потенційних недоотриманих доходів ПФУ, що пояснюється збільшення чисельності мігрантів. У зв'язку з надмірними міграційними процесами та розмірами недоотриманих доходів, відбувається зростання навантаження на Пенсійний фонд України.

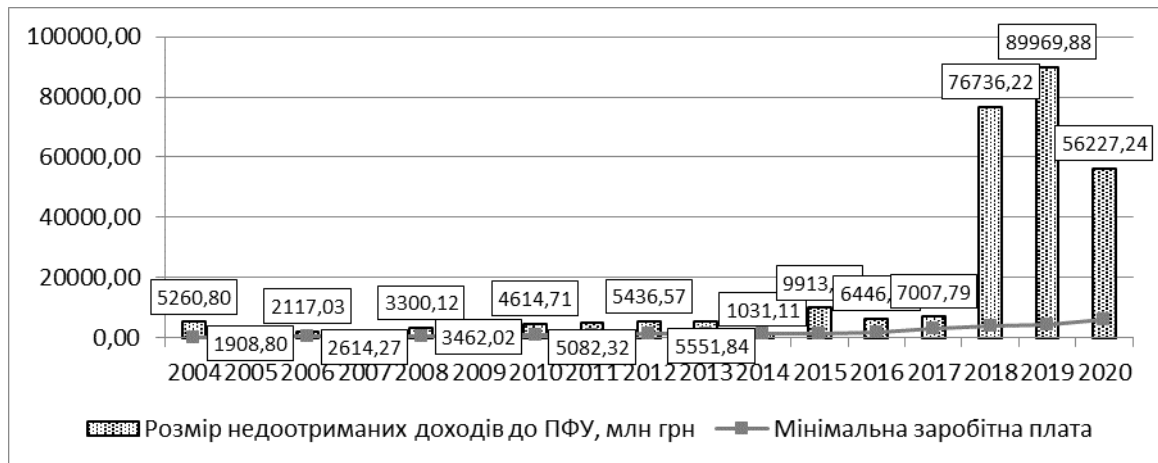

Рис. 3. Динаміка розмірів недоотриманих доходів до Пенсійного фонду України внаслідок міграції за песимістичним сценарієм

Джерело: розраховано автором

Якщо розглядати оптимістичний сценарій, можна припустити, що мігранти можуть працювати на території України та отримувати середню заробітну плату. Для розрахунку розміру недоотримання доходів від міграційних процесів за оптимістичним сценарієм пропонуємо наступну формулу:

$$УВ_{нв}^* = СВ * ЗП_{ср} * Чі \quad (2)$$

де $УВ_{нв}^*$ - розмір недоотриманих доходів до Пенсійного фонду України, млн. грн.;

СВ – ставка страхового внеску до ПФУ, %;

ЗП_{ср} – середня заробітна плата, грн;

Чі – чисельність мігрантів, млн. осіб.

Так, за 2020 р. ПФУ недоотримав потенційних пенсійних внесків 13287,43 млн. грн.

Аналіз розміру недоотримання доходів до Пенсійного фонду внаслідок міграційних процесів за оптимістичним сценарієм за період 2004-2020 рр. демонструє тенденцію зростання потенційних втрат ПФУ (рис. 4).

Порівняння розміру недоотриманих доходів з дефіцитом ПФУ за оптимістичним сценарієм, демонструє, що при відрахуванні мігрантами страхових внесків до ПФУ існує можливість збільшення дохідної частини, а дефіцит ПФУ може зменшитися. Отже, можна зробити висновок, що зменшення кількості мігрантів зумовлюють до збільшення обсягу надходжень до ПФУ, крім того при відрахуванні страхових внесків до ПФУ цими ж самими мігрантами, які перебувають закордоном, можуть також покращити ситуацію з фінансовою складовою Пенсійного фонду України.

Рис. 4. Динаміка розмірів недоотриманих доходів до Пенсійного фонду України внаслідок міграції за оптимістичним сценарієм

Джерело: розраховано автором

Враховуючи вищенаведене можна зробити висновок, що не в усіх законодавчих актах України та Європи чітко прописані права іноземців на соціальний захист. Питання участі іноземців і осіб без громадянства в системі пенсійного забезпечення України й участі громадян України в іноземних пенсійних системах регулюються Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», іншими нормативно-правовими актами та міжнародними договорами (угодами), що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. При цьому, у згаданому Законі надається перевага в застосуванні положень міжнародних договорів у разі, якщо у них встановлені інші норми, ніж ті, що передбачені українським законодавством.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>